

УДК 821.161.2'091-16»20»

DOI: 10.31558/2308-1902.2019.27.3

Віра Просаловадоктор філологічних наук, професор,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса**ПОЕТИКА ЗАПИСОК: ЗІ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД
ТВОРАМИ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

У статті предметом спостережень обрано художні твори, написані на початку ХХІ століття українськими письменниками, які в заголовковий комплекс винесли маркер «записки». Це «Записки пройдисвіта» (2000) Юрія Винничука, що були включені до його пізнішої книги «Груші в тісті», «Записки на зап'ястях» (2010) Лесі Воронюк, «Із вогневих рубежів (записки біженця)» (2016) Миколи Тютюнника. Завдяки наративному прийому записок автори вільно реалізували свій творчий задум, маскували (в разі потреби) своє Я за особою наратора, виявляли особисте бачення подій у країні і світі. Помітно, що ці твори написані під впливом пережитого. Незначна часова дистанція між зображеним у записках і часом їх написання призвела до емоційності, схвильованості викладу, автономності окремих записів, зроблених у різний час. Записки українських авторів початку нового тисячоліття відзначаються відсутністю канонічної форми, вільною манерою викладу, достовірністю відтвореного, як у Миколи Тютюнника, чи ігровим характером, як, скажімо, у «Записках пройдисвіта» Юрія Винничука. Запискам властиве відтворення особливостей розмовного мовлення персонажів, наявність хронології, якщо йдеться про суспільно значущі події, чи її відсутність, якщо йдеться про колізії переважно приватного життя. Встановлено, що інтертекстуальним маркером «записки» українські письменники акцентували вільну форму викладу, фрагментарність, а іноді й хаотичність записів, особистий погляд на події і світ, а також достовірність зображеного.

Ключові слова: поетика, записки, оповідь, автор, наратор.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На початку ХХІ століття українські письменники активно освоювали форму записок, що підтверджують, зокрема, «Записки пройдисвіта» (2000) Юрія Винничука, «Записки українського самашедшого» (2010) Ліни Костенко, «Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця» (2010) Олександра Горобця, «Записки на зап'ястях» (2010) Лесі Воронюк, «Із вогневих рубежів (записки біженця)» (2016) Миколи Тютюнника. В російській літературі теж помітне зацікавлення цією формою викладу, винесеною в заголовковий комплекс: «Записки божевільної оптимістки» (2003) Дар'ї Донцової, «Записки кота Шашлика та інші потішні щоденники» (2003) і «Записки нареченої програміста» (2007) Алекса Екслера,

«Записки рсїйської американки» (2016) Ольги Матич, «Записки адвоката» (2008) Дмитра Фіолєвського, «Передостаннє життя. Записки щасливчика» (2009) Юза Алешковського, «Записки приїжджого» (2010) Михайла Бару, «Записки шлюбного агента» (2011) Вікторії Фабішек, яка зараз мешкає в Канаді, «Записки для моїх нащадків» (2014) Аріадни Борисової з Якутії, «Записки з пекла. Про пристрасті і спокуси» (2016) черниці Євфимії (Пащенко), «Маленька дюмологія, чи Досить безглузді записки одного прихильника жанру “плаща і шпаги”...» (2016) Олександра Котлова, «Записки на айфонах» (2017) трьох Олександрів: Ципкіна, Снегірєва та Малєнкова.

У наративному прийомі записок авторів, очевидно, приваблювали розкута форма викладу, можливість швидко відреагувати на побачене, почуте чи особисто пережите, приховавши себе, своє Я за ім'ям головного героя-наратора, а також необов'язковість, нерегулярність, а іноді й хаотичність ведення записів, що можуть різнитися обсягом і предметом зображення, навіть обриватися на якомусь важливому моменті життя, щоб залишити читачеві можливість уявити подальшу долю героїв.

Мета цієї студії – виявити художні особливості творів початку ХХІ століття, які українські письменники назвали «записками»; визначити функціональне навантаження цієї авторської дефініції, особливості нарації. Для реалізації цієї мети обмежимося творами кількох авторів: Лєсі Воронюк («Записки на зап'ястях»), Юрія Винничука («Записки пройдисвіта», перейменовані на вимогу редактора), Миколи Тютюнника («Із вогневих рубежів (записки біженця»)).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наративний прийом записок давав можливість відреагувати на актуальні події не лише власного життя, а й країни і світу, тим більше, що автор мав можливість передоручити функції оповідачу. «За допомогою записів наратор, – наголошує Катєрина Шахова, – ніби утвєрджує себе у світі, наповнює життя особливим змістом, вивільняє заблоковане внутрішнє «Я» у думках, рефлексіях, оцінках» [9, 86]. Йдеться

про ситуацію дефіциту спілкування, потребу утвердження особистості, спроби поглянути на події власного життя очима іншого.

Ірина Савкіна [6] називає записки «деперсоналізованим щоденником», Юрій Ковалів розглядає їх як «нарративний жанр, започаткований на межі XVIII–XIX ст., в якому розповідь у формі нотаток ведеться від першої особи з притаманним їй виразним характером особистісного письма» [3, 381]. Запискам, на його думку, властиві вираження власного ставлення до відтвореного, діалог із собою, рефлексії з приводу побаченого, почутого чи особисто пережитого, наявність чи відсутність вказівок на час і місце дії, нерідко непослідовність записів.

В українському літературознавстві вчені тлумачать записки то як різновид документальної літератури, зокрема Олександр Галич, Валерія Пустовіт, Тетяна Черкашина, то як різновид художньо-документальної, що передбачає образне відтворення й перетворення світу. Катерина Шахова, скажімо, виділяє такі ознаки записок: «нарація від першої особи, своєрідний тип головного героя-оповідача, який стає автором записок, акцент на вираженні особистого ставлення письменника до зображуваного, достовірність, фактографічність (часто наявність автобіографічних елементів), жанровий маркер у назві, підзаголовку чи самому творі» [9, 87]. Жанру записок, на її думку, «властивий своєрідний тип самосвідомого героя, який є автором нотаток, від його імені ведеться оповідь про події, що відбулися з ним або іншими персонажами» [8, 5].

Особливістю форми записок, як вважає Валерія Пустовіт, є «відносність хронології, нерегулярність записів, фрагментарність, епізодичність, різка зміна ракурсу зображення тощо» [4, 97–98]. Дослідники також наголошували на незначній часовій дистанції між подією та її нотуванням, суб'єктивності оцінок, синтетичній природі записок, що можуть сполучатися з романною чи повістєвою формою, як, наприклад, у романах «Записки Кирпатого Мефістофеля» Володимира Винниченка, «Записки українського самашедшого» Ліни Костенко. Олег Рарицький розглядає записки як «видове

наджанрове утворення, в основі якого чітко проявляється публіцистичний метажанр, що повноцінно взаємодіє з художньо-документальними жанрами й іншими різномірними вкрапленнями» [5, 50]. За його спостереженням, це «монолітний міксований текст», який порушує суспільно-політичні, морально-релігійні й філософські проблеми, тобто відзначається важливою проблематикою. Отже, в історії дослідження записок помітні суттєві зрушення, однак глибоко аналітичних розвідок із цієї проблеми з урахуванням експериментальної творчої практики українських літераторів ще дуже мало.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У статті беремо до уваги твори, що з'явилися на початку XXI століття і містили в заголовковому комплексі жанровий маркер «записки». При цьому обмежуємося лише кількома творами з урахуванням незначної кількості розвідок про записки Лесі Воронюк, Юрія Винничука та Миколи Тютюнника, більшу увагу громадськості привернули «Записки українського самашедшого» Ліни Костенко.

Актуалізація авторами маркера «записки» орієнтує читача на відтворення достовірного матеріалу, що спостерігаємо, наприклад, у нотатках «Із вогневих рубежів (записки біженця)» Миколи Тютюнника. Водночас помітне і творення фіктивного художнього світу з виразним світом суб'єктивних вражень, переживань, що спостерігаємо, наприклад, у «Записках українського самашедшого» Ліни Костенко. Отже, жанрова еволюція записок здійснювалася у двох напрямках: документальному і художньому.

Документальність притаманна запискам біженця Миколи Тютюнника, який описує поневіряння тих, хто був змушений залишити рідні оселі, рятувати своє життя і своїх рідних від військової агресії Росії. Назвою «Із вогневих рубежів (записки біженця)» письменник акцентує межову ситуацію, що відділяє від мирного життя мешканців окупованих територій, змушених шукати притулку за межами своїх насиджених місць, навіть за межами України.

Автор чітко фіксує час дії, свідомо називає героїв твору не переселенцями, а біженцями, бо вони, як і його родина, покинули власне

житло не з власної волі, а внаслідок агресії: «Виїжджали фактично в чому були! У спортивних штанях і пляжних «в'єтнамках». Із нами лише документи, які моя дружина Людмила завше тримала у своїй сумці. А навіщо брати зайве? Не сьогодні-завтра клята війна закінчиться, і ми повернемося додому. Ну, нехай не завтра, але через тиждень-два – то вже точно! А як же, попереду День шахтаря, наше улюблене свято. Не станемо ж ми його святкувати в чужому місті, серед чужих людей...» [7, 19]. Записки, написані очевидцем і учасником подій, відбивають не лише хаос, а й сподівання на швидке закінчення війни. Первісна назва твору «Почуй мене, брате!» містила звертання, що підтверджувало зорієнтованість на адресата, прагнення бути почутим.

Наратор як учасник подій передає відчуття незахищеності, покинутості біженців, які не можуть знайти ні роботи, ні притулку, ні соціального захисту в державі. «Не знаю, хто таке придумав, але вважаю цей статус [тобто переселенця. – *В. П.*] просто образливим. Переселенці переселяються за своїм бажанням, спокійно правлячи з домашнім скарбом до інших країв. А ми ось вимушені кидати свої домівки і їхати світ за очі, аби тільки зберегти дітей та онуків!» [7, 17]. Усупереч офіційній риторичі – наратор виявляє власний погляд на перебіг подій в Україні, спростовує неправдиву інформацію: «Що ніяких тут росіян немає – то чергова брехня Кремля. Може, й техніки російської немає, отих гармат, чиї снаряди щодня накривають місто? Може, їх у такій кількості бойовики знаходять на своїх городах?» [7, 15]. Прагнення спростувати породжує низку риторичних питань, що набувають глибокого змісту для очевидців тих подій, які могли зіставити озброєння української армії та противника.

Щоб привернути увагу до однієї з найбільших трагедій України початку ХХІ століття, автор уводить у твір «Із вогневих рубежів (записки біженця)» історію видання записок, які начебто були знайдені робітниками-путійцями в одному з вагонів потяга і в обірваному вигляді потрапили до рук поета-початківця, який, прочитавши ці зроблені чітким розбірливим почерком записи, вирішив віднести їх до редакції газети. Автор, отже, вдається до

прийому літературної містифікації, подаючи історію публікації записів невідомого автора. Цим зумовлюється обірваний початок твору: «...почалася стрільба зеніток, які стояли в самому центрі міста, у парку. Куди вони стріляли – спочатку було незрозуміло, тому що ніхто з жителів шахтарського міста до цього, мабуть, і не бачив так званих безпілотників – невеличких літальних апаратів, призначених для розвідки на території противника. Виявляється, один із таких апаратів і пролетів оце над нами» [7, 17].

Сам автор записок разом із родиною мусив залишити Донбас, отже, писав про особисто пережите, добре знане. Незважаючи на сумніви в потрібності цих нотаток, він вірить, що його записи будуть важливим свідченням учасника подій – об'єктивного, неупередженого. Наратор зосереджує увагу на невідповідності бомбосховищ, дезінформації населення, невідповідності масштабів трагедії та реакції на неї різних міжнародних організацій: «У той самий час наш Донбас залито кров'ю, вже загинули сотні дітей (!), тисячі мирних мешканців. А ООН (організація «озабочених» націй – інакше не назвати!) лише розмірковує: як зупинити це кровопролиття, як допомогти Україні? Не краще поводитьсь й Рада Європи. Тієї Європи, куди особисто я не дуже й поспішаю і яку недолюблюю за її холодний розрахунок і жадобу наживи» [7, 27]. Наратор, як бачимо, досить відвертий із читачем, не приховує свого ставлення до міжнародних організацій, влучно оцінює їх діяльність.

У творах, що містять жанрову номінацію «записки», насамперед акцентовано авторство нотаток, зокрема за статусом у суспільстві: «Записки українського самашедшого» Ліни Костенко, «Записки пройдисвіта» Юрія Винничука, «Заручник спокуси, або Записки гламурного коханця» Олександра Горобця. Проте помітна і спроба номінувати записки за місцем їх фіксації. Леся Воронюк, скажімо, свої «Записки на зап'ястях» називає «поезією у прозі», акцентуючи насамперед місце фіксації нотаток та емоційність викладу. Письменниця, як підтверджують це назви сто однієї нотатки, зуміла при цьому уникнути повторів: «Записка на фользі», «Записка на снігу», «Записка на місяці»,

«Записка на піднебінні», «Записка на виноградній лозі», «Записка на останньому вагоні потяга», «Записка на сходах», «Записка в повітрі», «Записка на Філімоновій мітлі», «Записка на людині», «Записка на скляній скрині», «Записка на лапках павука», «Записка на дзеркалі (до мене)», «Записка на Coco Chanel» тощо. Темпоральні аспекти ведення нотаток виявилися майже обійденими авторкою. У другій записці, наприклад, зазначено: «Сьогодні 12 лютого якогось року. Воно не дуже люте, бо відпустило вулиці, і люди поплили між їх берегами, тримаючись за бордюри» [2, 10]. Лише після завершення записок уточнено час їх ведення (14.02.08 – 23.03.10), що дозволяє співвіднести з деталями біографії самої авторки.

Натомість Леся Воронюк дбає про послідовність розташування записок, підкреслюючи, що це перша, чи передостання, чи, наприклад, остання записка. Її нотатки відзначаються емоційністю, адже йдеться про сокровенне: кохання і розчарування, сумніви і віру, зближення і віддалення героїв. Низкою риторичних питань передано стан напружених пошуків, спроби зрозуміти своє місце в чужому житті: «Як же стати твоїм щастям? Як же бути твоїм духом і розумом? Як же бути твоєю вірою і спогадами? Може, стати твоєю тінню, твоїм набридливим ехо? <...> Як горіти, щоб розморозити твою душу? Як хотіти, щоб ти хотів? Як засинати, щоб милувався збоку? Як прокидатися, щоб тобі хотілося прокидатися поруч? Як любити, щоби любив? Як жити...» [2, 23]. Недомовленість змушує читача намагатися дати відповіді на низку питань, що, з одного боку, підтверджують схвильований стан героїні, з іншого – її спробу самовизначитися, знайти себе, зрозуміти інших. «Коли нещасливий, шукаєш себе у переломностях, ідеях, роботі, країні, – зауважує героїня. – Страшно хочеться робити світ довершеним. Коли у всесвіті з'являється одна маленька людина поруч, яка стає щастям, не хочеться більше нічого. Стаєш егоїстом, бо міняєш безмежно важливі цілі на життя поруч із кимсь для свого задоволення» [2, 118]. Однак спрощенням було б тлумачити «Записки на зап'ястях» як суто особисті рефлексії, адже через особисте відбивається суспільне, громадське, соціально значуще: «Отак, наче й добре у

рідній країні, а толку немає. Кури золотих яєць не несуть, жовто-блакитні сорочки вночі у шафах все одно світяться червоним, бо душі до причастя не ходили, режими прали, а себе вибілити не змогли» [2, 9].

Форма викладу в записках дає можливість маскуватися за лаштунками героя, що, наприклад, демонструє Юрій Винничук у «Записках пройдисвіта», які на догоду видавцю були згодом названі не так епатажно. Звичайно, ототожнювати автора оповідок «Груші в тісті» та наратора немає потреби, адже, щоб зацікавити читача, письменник міг дати волю творчій уяві, редукувати небажані для себе моменти, додати нові. Зрештою, записки не претендують на статус авторського життєпису, хоч містять точні відомості про час навчання письменника в тодішньому Івано-Франківському педінституті, службу у війську, зацікавлення його особою органів КДБ. Наративна манера викладу акцентована назвами окремих фрагментів: «Я – таємний агент», «Я – фарц».

Важливо, що Юрій Винничук свідомо акцентує ім'я свого героя, яке збігається з авторським («Фрідріх Шиллер задля натхнення нюхав гнилі яблука, Вольфганг Гьоте – запліснявілий швейцарський сир, Ернст Амадей Гофман нюхав стрикоників, Стефан Цвайг – нашатир, Густав Майрінк нюхав котячу лапку, Лео Перуц – шнапс, Хайміто фон Додерер нюхав старі капці Готгольда Ефраїма Лессінга, Райнер Марія Рільке – череп Вальтера фон Фогельвайде, Франц Кафка нюхав Мілену, а Захер Мазох – винниківську лозу. А Юрій Винничук нюхав квіти з могилок кохання, білосніжні тіла юних красунь, домашнє вино, медвяні груші, квітковий мед-пилло-кокаїн, селянський сир, чужі помешкання, вокзали, паби, бари, придорожні забігайлівки, архіви, книгарні, галереї, Америку, поляків, поетів, поеток, університетські аудиторії, армійські плаці, вишнево-яблучні сади, печену гуску, цинамон, кардамон, каву та чорнильні ночі. І багато чого ще. І багато ще чим дихав молодий Юрко Винничук у молоді і пізніші роки» [1, 260]). Ім'я автора введене у широкий літературний контекст, представлений іменами Роберта Третьякова, Миколи Вінграновського, Ігоря Калинця, Миколи Воробйова, Грицька Чубая, Олега Лишеги, а також географічний (Івано-

Франківськ, Львів, Тернопіль, Харків, Польща, Австрія) і навіть кулінарний («Я їв пісний борщ гідко блідо-рожевої барви і щиро цікавився, як вдалося приготувати щось подібне: цей неповторний водянистий смак, цей ніжний колір шипшини в останній стадії цвітіння, цей фантазійний присмак чогось...чогось такого... ага, так-так, оцту... чудового винного оцту з ароматом пластикової пляшки. А вареники з твердим недовареним тістом? Ум-м! Смакота! Тільки велике кохання здатне на такий подвиг» [1, 134]).

З іронією та гумором наратор повідомляє про безтурботне студентське життя, витівки веселого товариства, розіграші знайомих, особливо дівчат, які наївно вірили, що перед ними виступає то Микола Вінграновський, то Микола Воробйов, то Роберт Третяков, то югослав Юрко Ковач, якого мав зіграти «біографічний» автор. Нерідко вдавалося розіграти і хлопців, розповівши їм історію випадкової загибелі когось із приятелів, які могли несподівано з'явитися прямисінько на поминальну вечерю, організовану на їхню честь. Цікаво відтворено спробу провчити графомана, ладного писати про все і на всі випадки життя («Графоманія виліковується»). Для лікування достатньо було з'явитися перед ним такому собі редактору квартальника «Поезія» Юрію Петренку, аби зажадати від нього нових творів про якісь другорядні події з умовою, що вони мають бути готовими вже на завтра. Знаковий у цьому разі збіг імен автора та героя.

Відносної самостійності фрагментів Юрій Винничук досягає, подаючи їх окремими частинами, що привертають увагу яскравими заголовками («Один день із життя пройдисвіта», «Пригоди новітнього Швейка», «Мій друг Вінграновський», «Сад п'яних вишень», «Сеанс гострого сексу», «Кохання на тлі духів», «Трамвай нездійснених бажань», «Мистецтво споювання панни»). Значний резонанс мала оповідка «Груші в тісті», в якій ішлося про таємничу сусідку в ліжку, яка незрозуміло як потрапила сюди, адже наратор ніяк не міг пригадати, хто б це міг бути, і тому мусив перебирати в пам'яті всіх своїх знайомих, їхні звички, манеру поведінки, тобто виявляти всі свої амурні походеньки.

Юрій Винничук уміє заінтригувати читача напруженими перипетіями, відтворюючи події через сприйняття пройдисвіта, гульвіси, коханця, вражає відвертими зізнаннями («Значно більше книг я поцупив з бібліотек. Я либонь перший письменник, який у цьому чесно признається, але письменників, які б за своє життя не вкрали бодай однієї книги з публічної чи приватної книгозбірні, нема. А якщо є, то це не письменник, а графоман» [1, 134]). Іронічний і відвертий, епатажний і цнотливий у ставленні до приготування їжі, провокативний і довірливий до читача, який зрозуміє його гру, – таким постає наратор в оповідках.

Письменник зображує свій дім у Винниках як своєрідний Ноїв ковчег, що допомагає вижити іншим, зокрема таким на той час безробітним, як, скажімо, Олег Лишега. Автор надає особливого колориту оповіді завдяки відтворенню галицького колориту, розмовного мовлення героїв, які можуть «шлангувати», в небезпечній ситуації намагаються «чкурнути» додому, змушені «фарцувати», щоб хоч якось вижити в умовах безробіття.

Висновки. Дефініція «записки», винесена в заголовковий комплекс, здебільшого підтверджувала дотримання авторами обраної форми твору, що давала можливість поєднувати різноманітні фрагменти. Леся Воронюк, наприклад, фіксувала послідовність нотаток, Микола Тютюнник – час дії, адже намагався розповісти світові правду про російську агресію на Сході України.

Для розглянутих записок характерні такі ознаки: відтворення свідомості, що рефлексує, фрагментарність, нерегулярність ведення записів, розкриття особистих вражень і переживань, особливостей розмовного мовлення персонажів, наявність хронології, якщо йдеться про суспільно значущі події, чи її відсутність, якщо йдеться про колізії особистого життя. Нерідко особисто пережите автор, як, зокрема, Юрій Винничук, приховував за маскою свого героя: гламурного коханця, пройдисвіта.

Перспективи цього дослідження полягають у залученні для зіставлення більшого масиву текстів, названих записками, виявленні основних тенденцій, які пов'язані з цією авторською номінацією, що може бути застосована літератором як наративний прийом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винничук Ю. Груші в тісті. Львів: ЛА «Піраміда», 2010. 288 с.
2. Воронюк Л. Записки на зап'ястях (Поетія в прозі) / Леся Воронюк. Чернівці : Книги – XXI, 2010. С. 5–132.
3. Літературознавча енциклопедія у 2 т. / [авт.-уклад. Ю.І. Ковалів]. К. : Академія, 2007. Т. 1 : А (аба) Л (лямент). 608 с.
4. Пустовіт В. Українська письменницька мемуаристика XIX століття: націєтворчий дискурс : автореф. дис. д-ра філол. наук : спец. 10.01.01 – «Українська література» / Пустовіт Валерія Юріївна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2010. 32 с.
5. Рарицький О. Записки / нотатки шістдесятників: жанрова природа і художня специфіка явища. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Філологічні науки. 2015. № 6. С. 49–53. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_6_13
6. Савкіна І. Записки как «деперсонализированный дневник»: документально-художественный потенциал жанра. *Вопросы литературы*. 2013. № 1. С. 337–354.
7. Тютюнник М. Из вогневих рубежів (записки біженця). *Рідний край*. 2016. № 1. С. 16–29.
8. Шахова К. І. Записки як жанровий різновид української прози XX –початку XXI століть: еволюція, специфіка : автореф. дис. ... канд. філол. н. : 10.01.01 / Шахова Катерина Ігорівна ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. К., 2015. 18 с.
9. Шахова К. Записки як різновид української прози. *Філологічні науки: Збірник наукових праць*. 2015. № 6. С. 85–88.

REFERENCES

1. Vynnychuk Yu. Hrushy v tisti. L`viv: LA "Piramida", 2010. 288 p. In Ukrainian
2. Voroniuk L. (2010) Zapysky na zapiastiakh (Poeziia v prozi) [Notes on the Wrists (Poetry in Prose)] / Lesia Voroniuk. Chernivtsi: Knyhy – XXI, pp. 5–132 (in Ukrainian).
3. Literaturoznavcha entsyklopediia u 2 t. (2007) [Literary Encyclopedia in 2 volumes] / [avt.-uklad. Yu.I. Kovaliv]. K.: Akademiia, Vol. 1: A (aba) L (liament), 608 p. (in Ukrainian).
4. Pustovit V. (2010) Ukrainska pysmennytska memuarystyka XIX stolittia: natsiietvorchyi dyskurs [Ukrainian writer's memoirs of the XIX century]: avtoref. dys. d-ra filol. nauk: spets. 10.01.01 – "Ukrainska literature" / Pustovit Valeriia Yuriivna; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. K., 32 p. (in Ukrainian).
5. Rarytskyi O. (2015) Zapysky / notatky shistdesiatnykiv: zhanrova pryroda i khudozhnia spetsyfika yavyshcha [Notes of the Sixties: Genre Nature and the Artistic Specificity of the Phenomenon] / O. Rarytskyi. *Literaturnyi protses: metodolohiia, imena, tendentsii*. Filolohichni nauky. Vol. 6, pp. 49–53. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_6_13
6. Savkina I. Zapiski kak "depersonalizirovannyi dnevnik": dokumental'no-khudozhesvennyy potentsial zhanra. In: *Voprosy literatury*. 2013. No 1. Pp. 337–354. In Russian
7. Tiutiunyk M. (2016) Iz vohnevykh rubezhiv (zapysky bizhentsia) [From fiery boundaries (refugee notes)]. *Ridnyi kraj*. Vol. 1, pp. 16–29 (in Ukrainian).
8. Shakhova K. I. (2015) Zapysky yak zhanrovyi riznovyd ukrainskoi prozy XX –pochatku XXI stolit: evoliutsiia, spetsyfika [Notes as a genre type of the Ukrainian prose of the XX – early XXI centuries: evolution, specifics]: avtoref. dys. ... kand. filol. n.: 10.01.01 / Shakhova Kateryna Ihorivna; Kyiv. un-t im. Borysa Hrinchenka. K., 18 p. (in Ukrainian).
9. Shakhova K. (2015) Zapysky yak riznovyd ukrainskoi prozy [Notes as a Type of the Ukrainian Prose]. *Filolohichni nauky: Zbirnyk naukovykh prats*. Vol. 6, pp. 85–88 (in Ukrainian).

АННОТАЦІЯ

Просалова Вера. Поетика записок: из наблюдений над произведениями украинских авторов начала XXI века

В статье предметом наблюдений избраны художественные произведения, написанные в XXI веке украинскими авторами и названные записками. Благодаря

нарративному приёму записок українские писатели смогли свободно реализовать свой творческий замысел, раскрыть своё личное видение событий в стране и мире. Записки украинских авторов отличаются отсутствием канонической формы, свободной манерой изложения, преимущественно достоверностью изображённых событий, иногда игровым характером. Запискам свойственно изображение разговорной речи персонажей.

Ключевые слова: поэтика, записки, рассказ, автор, нарратор.

ABSTRACT

Prosalova Vira. Poetics of Notes: Observations on the Works at the Beginning of the 21st Century

The article focuses on the selected works of art, written in the early 21st century by the Ukrainian writers and called 'notes'. These are "Zapysky Proidysvita" (2000) by Yuri Vinnychuk, which are included in his later edition of "Hrushy v Tisti", "Zapysky Ukrayins'koi Samoyidnosti" (2010) by Lina Kostenko, "Zaruch-nyk Spokusy, abo Zapysky Hlamurnoho Kokhantsia" (2010) by Alexander Horobets, "Zapysky na Zap'yastiakh" (2010) by Lesia Voronyuk, "Iz vohnevykh rubezhiv (zapysky bizhentsya)" (2016) by Mykola Tyutyunnyk. Due to the narrative taking of the notes, the authors freely realized their creative plan, masked (if necessary) their I by the person of the narrator, revealed a personal vision of events in the country and the world. It is remarkable that these works are written under the impact of experience. The small time distance between the depictions in the notes and the time of their writing led to emotionality, excitement of presentation, and autonomy of individual records made at different times.

The notes of Ukrainian authors of the beginning of the new millennium are distinguished by the absence of the canonical form, the free manner of presentation, the authenticity of the depicted, as by Mykola Tyutyunnyk, or the playful character, as in "Zapysky Proidysvita" by Yuri Vinnychuk. The notes are characterized by the reproduction of personal impressions and experiences, the peculiarities of the characters' spoken language, the presence of a timeline when it comes to socially significant events, or its absence when it comes to conflicts of the private life mostly. It is established that the intertextual marker "notes" helped the Ukrainian writers emphasize the free form of presentation, fragmentation, and sometimes chaos of records, the personal view of events and the world, as well as the authenticity of the image.

Key words: poetics, notes, narration, author, narrator.

Стаття надійшла до редакційної колегії 10.06.2019 р.

Рекомендовано до друку 18.08.2019 р.